

# GAMARRA'TAR MANUEL (1723-1791)

## BILBAO'KO SANTIAGO'N

Igaz bete ziran 50 urte Bizkaia eleizbarruti biurtu zala. Antxe izan giñan Bilbao'n antxiñakoa dan eta urte orretan Gotzain-Eleiza biurtu zan Santiago Apostoluaren eleizan. Pozik entzun gendun Aita Santuaren "Bulla" deritxon agiria euskeraz eta erderaz: "Quo commodius".

Berrogeta amargarren urte au edo "urrezko eztegua" ospatzeko, Santiago Apostoluaren eleiza au barriztatua izan da. Ba'eukan bear-izana! Eta oso ederto geratu el da.

Barriztatze ori dala-ta gure Eleizbarrutiak liburu oso eder bat argitaratu dau "La catedral de Santiago de Bilbao" deritxona. Irakurten diardut eta gure irakurleai aurkeztuko dot or agiri dan notin gogoangarri bat: Gamarra'tar Manuel.

Emeretzi atal ditu 252 orrialde ederretan liburu onek eta liburua bera aundia eta ondo josia da.

Aurkezpen bi daukaz biak euskeraz eta erderaz: lenengoa gure Gotzain jaunarena eta bigarrena Aldun Nagusiarena. Itz-aurrea da urrengoa, Jose A. Barrio Loza'k eta Jose R. Valverde Peña, oraintsu il jakun abade adiskideak izenpetua. Asko galdu dau Bizkaï'ko eleizeak Joserra'ren eriotzeaz! Itxaropen aundi bat zan gure edesti ta edertilanak bideratzeko!

Goztain-eleizeak zer esan gura dauan oso ederto agertzen dau urrengo atalean Perea'tar Jokin adiskideak. Geienetan ardura aundirik ez dogu artzen arazo au ulertzeko baiña egi sakona da gure fede-arloan Aita Santuak bere eleizea eta Gotzaiñak berea eukiteak. Ortik dator gugana Kristo gure Salbatzaillaren irakatsia ta grazia, ortik baita gure errietako eleizak dauken garrantzia.

Urrengo lau atalak: Uria Eleizearentzat, eleiza bat uriko salerosleentzat, Santiago eleizearen jatorria, gotiku-barri tankerako aurreko ormea, eleizearen ereikuntza, oso ondo aztertutak dira eta ederti-arloan zaletuak diranai aolku au emongo neuskie nik: Artu egizue liburua eta banan-banan ikusi aztertzen dauzan ederlanak. Egunak bearko dozuz balita ez jatzu damutuko. Mal onein idazleak ezagunak dira: Juan Manuel Gonzalez Cembellín, Joserra'ren ondoren Eleizbarrutiko Museoa bigarren Zuzendaria dana, Aldundian ederti-arduradun dan Zabala ta Uriarte'tar Aingeru, len aitatu dogun Jose Angel Barrio Loza eta Perez de la Peña eta Oleaga'tar Gorka.

Urrengo atala be Valverde ta Peña'tar Jose Ramon'ek idatzia da. Gaia eleiza onetako altzariak, zati bitan banatuta: zuerezkoak eta zidarrezkoak. Ikusi, irakurle, oneik be liburua eskuetan dozula, eleizatxuak, santuak, tresnak eta abar. Asko ikasiko dozu. Zidarrezkoak beste atal baten dakaz Jose Angel Barrio Loza'k.

Atal irakurgarri bat da illobietako idazki edo "lauda"i buruz Jesus Muñiz Petralanda'k dakarrena. Or ikusten da noraiño eltzen dan Euskalerrian ildakoak eleizen barruan illobiratzeko oiturea, agintariak galazo arren be ezin albo-ratu izan dan oiturea.

Baiña irakurteko deadar aundia egiten dauan atal bat eleiza onetan izan zan eres-oiturea da: Gaur musikea irakasteko etxe ta toki bereziak dagoz, baiña olakorik ez egoanean Eleizea zan eres-irakasle eta Santiagoren eleizan Gotzai-Eleiza bateko eran abesten eta jotzen zan eresa eta orretarako eleiz-abeteslariak, gaurko kanoniguen antzekoak eta erri-abeteslariak (umeak naiz aundiak) egozan, baita organulariak eta askotariko eresgailluak jotzen ebezanak be. Erroma'n ospetsu ziran "castrati" areik Bilbao'n be ba-egozan. Olako arloan zan trebea idazlan onen idazpuruan ipiñi dogun Gamarra'tar Manuel.

Oraintsuago Eleiza onetan izan diran oikuneak gogoratzen daukuez Jose Carlos Enriquez eta Ana Isabel Leis Alava'k.

Iru atal luze ta irakurgarri geratzen jakuz agertzeko "Martija ta Lejarreta'tar Eusebio adiskideak agiritegiko agiriak aztertzeke egiten dauana eta Rafael Purroy Bel-sunze'k eleiza onen barrizkuntza osoari begira dakarrena eta batez be guztiok ezagutzen dogun Olabarria'tar Anastasio'k Bilbao'n izan diran gotzaiñai buruz idazten dauan lan aztertzalea ta egokia.

Eta geiago barik, goazen idaz-lan onen idazpuruak adierazo dauana agertzera.

Esan dogu zelako garrantzia eukan Bilbao osoan Santiago'ren eleizan irakasten zan eresak. Baiña aldi baten or gertatzen ziran ereslari ta abeslarien ospea Europa guztira zabaldu zan. Olako zabaltzaille bat dogu Gamarra.

Laiko ereslarien arduraduna edo "Maestro de Capilla" zan. Lekeitio'n 1723n. urtean jaioa. Bilbao'n il zan 1792n. urtean.

Lenengo ume abeslaria izan zan eta gero inguruko lurraldeetan ibilli zan arik eta barriro Bilbao'ra maisu lezetorri arte.

Arrigarriak dira ereslari onek Euskalerriaren lagun ziran Errege-Bazkunakoakaz, Peñaforida'ko kondeagaz beragaz, izan ebazan artu-emonak eta ospetsu izan zan 1764n. urtean Bergara'ko jaietan.

"Azkoitia'ko Zalduntxuak" eritxen talde orren jokabide orreri jarraituz lurgintzarako asmakizunak be egin ebazan.

Orra or, Santiago'ren eleizako abes eta eres-batzean Bizkaï'tar ospetsu bat. ■

**OLAZAR'tar MARTIN'ek**